

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

**Мейжис І. А., Ляпіна Л. А.,
Калашнікова Л. В., Іванова І. Ф.**

Дипломна робота з соціології

Методичні вказівки до виконання дипломної
(бакалаврської та магістерської) роботи

Методична серія
Випуск 252

Миколаїв – 2017

УДК 316:378.147(076)

Д 46

*Рекомендовано до друку вченою радою ЧНУ
ім. Петра Могили (протокол № 3 від 09.11.2017 р.)*

Рецензенти:

Лобанова А. С., доктор соціологічних наук,
професор кафедри соціології та економіки Криво-
різького державного педагогічного університету;

Коробов В. К., кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціально-економічної географії
Херсонського державного університету;

Дрожанова О. М., кандидат соціологічних на-
ук, доцент кафедри філософії та культурології Ін-
ституту заочної та дистанційної освіти Національ-
ного університету кораблебудування ім. адм. Ма-
карова.

Д 46

Дипломна робота з соціології : методичні вказівки
до виконання дипломної (бакалаврської та магістерсь-
кої) роботи / укл. : І. А. Мейжис, Л. А. Ляпіна,
Л. В. Калашнікова, І. Ф. Іванова. – Миколаїв : Вид-во
ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 64 с. (Методична серія ;
вип. 252).

УДК 316:378.147(076)

ISSN 1811-492X

© Мейжис І. А., Ляпіна Л. А.,
Калашнікова Л. В., Іванова І. Ф., 2017
© ЧНУ ім. Петра Могили, 2017

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
--------------------------------	----------

РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ.....	7
--	----------

1.1. Методологічні вимоги до дипломної роботи	7
1.2. Порядок виконання дипломної роботи	9
1.3. Структура дипломної роботи.....	14

РОЗДІЛ 2. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ	24
--	-----------

2.1. Технічні вимоги до оформлення дипломної роботи.....	24
2.2. Оформлення списку використаних джерел та додатків	31
2.3. Джерела пошуку соціологічної інформації	35
2.4. Неприпустимість плагіату в наукових роботах	38

РОЗДІЛ 3. ПІДГОТОВКА, ПОРЯДОК ТА ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ	41
--	-----------

3.1. Рецензування дипломної роботи.....	41
3.2. Порядок та процедура публічного захисту дипломної роботи	42
3.3. Оцінювання дипломної роботи	45

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА З ПИТАНЬ ПІДГОТОВКИ ТА ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ.....	47
---	-----------

ДОДАТКИ	49
----------------------	-----------

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Дипломна робота є кваліфікаційною роботою студента випускного курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» («магістр»), процедура написання та захисту якої передбачає здійснення об'єктивного контролю ступеню засвоєння знань, сформованості навичок, умінь розв'язувати типові науково-дослідницькі завдання, що пов'язані з майбутньої професійною діяльністю та визначаються з-поміж інших освітньо-кваліфікаційних характеристик як провідні організаційні, управлінські й виконавчі функції.

Студент повинен виконувати дипломну роботу на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі, цей процес передбачає:

- удосконалення теоретичних і практичних знань зі спеціальності, їх систематизацію та закріплення;
- розширення спектру навичок застосування отриманих умінь і знань у ході розв'язання конкретних соціологічних завдань;
- самостійну роботу з оволодіння методичними прийомами дослідження.

Дипломна робота засвідчує рівень засвоєння студентом загального обсягу матеріалу з програми підготовки за спеціальністю «Соціологія» та оволодіння ним теоретичними знаннями, практичними навичками, здобутими у ході навчання, а також уміннями застосовувати їх у практичній діяльності. Захист дипломної роботи відбувається на відкритому засіданні Державної екзаменаційної комісії (ДЕК), його основна мета полягає у демонстрації відповідності рівня підготовки студента вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця з соціології.

Дипломна робота бакалавра є заключною роботою навчально-дослідницького характеру, що виконується студентом, який закінчує навчання за першим (бакалаврським) освітнім рівнем.

Дипломна робота магістра є заключною роботою навчально-дослідницького характеру, що виконується студентом, який закінчує навчання за другим (магістерським) освітнім рівнем.

Основною *метою* написання дипломної роботи є узагальнення, систематизація, закріплення знань та практичних навичок з соціології, поглиблення та розвиток інноваційного науково-дослідницького підходу до вивчення нагальних проблем сучасного соціуму.

У процесі написання та під час захисту дипломної роботи студенти повинні продемонструвати:

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

Знання:

- змісту соціологічних категорій та понять, специфіки їх використання;
- фундаментальних теоретико-методологічних підходів до вивчення сучасних процесів розвитку суспільства та його складових;
- методологічних та методичних засад наукових досліджень;
- змістовного наповнення основних етапів теоретичних та емпіричних досліджень;
- вимог до оформлення результатів наукової роботи.

Уміння:

- оперувати даними класичних та сучасних теоретичних надбань у галузі соціологічної науки задля осмислення сутності соціальних явищ, динаміки соціальних процесів;
- використовувати здобуті знання, навички на практиці;
- лаконічно, грамотно, професійно висвітлювати проблеми та тенденції розвитку вітчизняної та зарубіжної соціологічної науки;
- здійснювати організацію теоретичного та емпіричного досліджень;
- застосовувати загальнонаукові й спеціальні методи в процесі збору даних;
- здійснювати систематизацію, узагальнення, аналіз та належне оформлення отриманих результатів;
- формулювати висновки й пропозиції, а також аналізувати можливість їх впровадження у науковій та практичній діяльності.

Дипломні роботи мають відповідати наступним вимогам:

- їх тематика повинна бути науково актуальною, відповідати сучасному стану розвитку вітчизняної та зарубіжної соціології;
- об'єкт, предмет, мета роботи та її завдання мають бути чітко визначені;
- методологічні підходи та методи дослідження, що застосовуються в роботі, повинні бути охарактеризовані, чітко, логічно обґрунтовані з точки зору їх теоретичного і практичного значення;
- використані в роботі провідні положення, ідеї, викладені у наукових монографічних публікаціях, окремих статтях та спеціальних періодичних виданнях та інших джерелах за темою дослідження, мають бути критично проаналізовані;
- виклад матеріалу у роботі повинен відповідати засадам логічності, послідовності, від основного тексту до формулювання узагальнюючих висновків і рекомендацій.

Для усіх дипломних робіт обов'язкова уніфікована структура.

Тематика дипломних робіт визначається випусковою кафедрою і затверджуються наказом керівника вищого навчального закладу. Студент обирає тему роботи із зазначеного переліку тем, запропонованих кафедрою, або має право запропонувати власну тему за погодженням із науковим керівником роботи.

За достовірність інформації та відомостей, викладених у дипломній роботі, відповідальність несе безпосередньо виконавець – студент та науковий керівник.

До захисту дипломної роботи на засіданні ДЕК допускається студент, якій склав іспити, заліки, у тому числі з усіх практик, захистив курсові роботи, передбачені відповідним навчальним планом. Студенти, які отримали за захист дипломної роботи оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», вважаються такими, що пройшли підсумкову державну атестацію. Особи, що отримали оцінку «незадовільно» або не з'явилися з неповажної причини на підсумкову державну атестацію, вважаються такими, що не пройшли підсумкову державну атестацію.

За умови успішного захисту дипломної роботи студенту-випускнику на підставі рішення ДЕК наказом ректора присвоюється ступінь «бакалавр» або «магістр» і видається диплом про вищу освіту.

РОЗДІЛ 1.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

1.1. Методологічні вимоги до дипломної роботи

Розв'язання зазначених вище завдань визначає необхідність дотримання відповідних *методологічних принципів написання дипломної роботи*:

1. Наявність теоретичної та практичної значимості (цінності) роботи для сучасної соціології.
2. Використання теоретико-методологічної бази дослідження, що відбиває напрацювання у галузі сучасного соціологічного знання.
3. Системність у вирішенні завдань дослідження.
4. Визначений рівень вияву творчості та оригінальності мислення у ході вирішення завдань дипломної роботи.
5. Дотримання провідних засад кодексу професійної етики соціолога при підготовці та реалізації емпіричного дослідження.

Обґрунтуємо доцільність вищезазначених принципів докладніше.

Наявність теоретичної і практичної значимості (цінності) роботи для сучасної соціології. Дипломна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» («магістр») повинна виконуватися з використанням емпіричних матеріалів, зібраних студентом під час навчання й, особливо, виробничої та переддипломної практики з фахової діяльності. Проводячи дослідження, студент повинен самостійно здійснювати аналіз первинних та вторинних соціологічних даних, брати участь в організації емпіричних досліджень, польовому зборі й опрацюванні інформації, дослідженні теоретичних проблем, необхідних для вдосконалення практичної діяльності у майбутньому. Важливим є не тільки аналіз, а й систематизація, практичне використання результатів, висновків соціологічних досліджень у ході вирішення актуальних проблем функціонування та розвитку сучасного соціуму. Такого роду підхід до написання дипломної роботи дозволяє студенту не лише демонструвати свою теоретичну підготовку і володіння навичками практичної фахової діяльності, але й проявляти себе в якості соціолога, що здатен надати конкретні практичні рекомендації, які допоможуть у вирішенні нагальних проблем сучасності.

Використання теоретико-методологічної бази дослідження, що відбиває напрацювання у галузі сучасного соціологічного знання. У ході підготовки дипломної роботи студент має змогу поглибити свої знання з теорії та практики соціологічної науки. Саме тому під час виконання дипломної роботи необхідно апелювати до даних, представлених у вітчизняних й зарубіжних соціологічних публікаціях, а саме: у провідних фахових журналах, альманахах, монографіях та ін. Вивчаючи досвід передових соціологічних напрацювань за темою дослідження, доцільно подавати їх аналіз у формі стислого аналітичного огляду стану розробленості теми, а також робити висновки щодо актуальності вивчення проблеми дослідження. Узагальнення, висновки, пропозиції та науково-практичні рекомендації, сформульовані по завершенню написання дипломної роботи, доцільно обґрунтовувати відповідно до наявної теоретико-методологічної бази.

Системність у вирішенні завдань дослідження. Розв'язуючи завдання, поставлені у дипломній роботі, необхідно застосовувати комплексний системний підхід. Адже саме глибокий соціологічний аналіз досліджуваних питань з позицій цього підходу дозволить аргументовано продемонструвати напрями подальшого вивчення теми роботи. Фактичним доказом використання системного підходу у дослідженні є чітке формулювання мети, засобів, способів та методів розв'язання проблем, обґрунтування критеріїв, що визначають ступінь відповідності очікуваного результату зазначеній меті дипломної роботи.

Визначений рівень вияву творчості та оригінальності мислення у ході вирішення завдань дипломної роботи. У ході написання дипломної роботи студент повинен продемонструвати поряд із наявністю глибоких теоретичних знань вміння мислити творчо, виконувати завдання науково-дослідного характеру, самостійно вирішуючи практичні проблеми з урахуванням сучасних тенденцій розвитку соціологічної науки. Якщо студент протягом свого навчання брав участь у науково-дослідній роботі, то результати його діяльності рекомендовано висвітлювати у дипломній роботі.

Дотримання провідних засад кодексу професійної етики соціолога при підготовці та реалізації емпіричного дослідження. Студент несе особисту відповідальність за достовірність отриманих даних, він зобов'язаний дотримуватися принципу добровільності залучення респондентів та конфіденційності даних, етичних вимог проведення дослідження, визначених у Кодексі професійної етики соціолога, затвердженого Соціологічною асоціацією України.

1.2. Порядок виконання дипломної роботи

Процес написання дипломної роботи повинен бути поетапно організований, передусім, підпорядковуючись провідним засадам навчально-наукового дослідження.

Серед основних етапів написання дипломної роботи, визначено такі, як:

1. Узгодження теми роботи з науковим керівником.
2. Отримання від наукового керівника індивідуального завдання на дипломну роботу, в якому визначено терміни виконання кожного з етапів у відповідності до календарного плану.
3. Збір матеріалу, його систематизація, добір наукових джерел за темою роботи та їх бібліографічний опис.
4. Розробка попереднього плану дипломної роботи.
5. Складання розгорнутого (детального) плану роботи.
6. Проведення авторського емпіричного соціологічного дослідження під час проходження переддипломної практики.
7. Підготовка першого варіанту (чернетки) тексту роботи, подання його на ознайомлення науковому керівникові.
8. Попередній захист дипломної роботи на розширеному засіданні випускової кафедри, за обов'язкової присутності викладачів, які є членами ДЕК.
9. Робота над зауваженнями, усунення недоліків, написання остаточного варіанту тексту, оформлення дипломної роботи.
10. Перевірка науковим керівником тексту дипломної роботи на оригінальність.
11. Подання дипломної роботи на кафедру, написання відгуку науковим керівником, зовнішнє рецензування.
12. Опрацювання недоліків, зазначених у відгуку наукового керівника, консультанта (у разі його залучення до написання роботи) і рецензента, підготовка до захисту.
13. Захист дипломної роботи на засіданні ДЕК.

Кожен студент випускової кафедри має право самостійно обирати наукового керівника, який повинен надавати науково-методичні консультації студенту, допомагаючи в його самостійній роботі над написанням дипломної роботи. Науковий керівник індивідуально консультує студента, контролює дотримання графіка виконання дипломної роботи.

Перелік тем дипломних робіт розробляється випусковою кафедрою згідно з профілем її діяльності, обов'язково відбиває нагальні пробле-

ми функціонування і розвитку сучасного суспільства. Доцільно прив'язувати тематику дипломних робіт до нагальних потреб і запитів державних установ, регіональних підприємств та підприємницьких структур, що співпрацюють із вищим навчальним закладом, уклавши контракти на навчання студентів або підписавши із ним договори, меморандуми про спільну діяльність.

Тематика робіт повинна щорічно переглядатися та оновлюватися.

Студент має право самостійно обрати тему дипломної роботи з переліку тем, затвердженого кафедрою. За погодженням із науковим керівником студент може запропонувати авторську тему дослідження, відповідно обґрунтувавши доцільність її розробки (у відповідності до його попередньої науково-дослідницької діяльності, можливості отримання необхідної інформації на підприємстві, в організації і т. ін.).

Список тем дипломних робіт, обраних студентами й узгоджених з їх науковими керівниками, затверджується на засіданні випускової кафедри, після чого виноситься до загального подання декана факультету на ім'я ректора для затвердження наказом по університету.

У подальшому всі зміни затверджених тем дипломних робіт (уточнення назви, об'єкту дослідження тощо) аргументуються у письмовій заяві студента, погоджуються з науковим керівником (віза на заяві) і потребують доповнень до наказу за письмовим клопотанням випускової кафедри (згідно витягу з протоколу її засідання).

Після вибору теми необхідно підготувати, узгодити й завірити підписами студент, наукового керівника, консультанта (у разі його залучення до написання роботи), завідувача випускової кафедри індивідуальне завдання на дипломну роботу (див. Додаток Б), у якому визначені основні етапи її підготовки, календарні строки їх початку та завершення.

У разі, якщо студент порушує календарний план виконання дипломної роботи, подібні факти мають фіксуватися науковим керівником, який повинен інформувати про це завідувача випускової кафедри. Студент у разі відставання від графіка він зобов'язаний подати пояснення своєму науковому керівнику або завідувачу випускової кафедри.

У відповідності до визначених у календарному плані строків студент має виконувати й подавати роботу частинами на перегляд, а у встановлений графіком кінцевий термін подати завершену дипломну роботу науковому керівникові.

Відповідальність за успішність організації й контроль процесів підготовки, захисту дипломної роботи покладено на завідувача випускової кафедри.

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

Безпосереднє керівництво написанням дипломної роботи здійснює науковий керівник, який зобов'язаний:

- надавати допомогу студенту в остаточному формулюванні теми, складанні плану, програми й інструментарію емпіричного дослідження, доборі необхідного матеріалу;
- здійснювати керівництво студентським дослідженням при проходженні переддипломної практики разом з керівником практики від кафедри;
- рекомендувати студенту спеціальну, нормативну літературу й інформаційні джерела за обраною темою дипломної роботи;
- регулярно консультиувати студента, контролювати протягом усього періоду графік виконання дипломної роботи, її якість, а також інформувати завідувача кафедри про хід підготовки роботи до захисту;
- перевірити текст роботи на оригінальність, дати відгук на дипломну роботу після її завершення (див. Додаток Г).

З метою підвищення якості написання наукових робіт в процесі їх підготовки студенти мають право на отримання консультації з окремих розділів. Основним консультантом з написання дипломної роботи є науковий керівник. Проте, за необхідності в якості консультантів можуть виступати інші викладачі університету, висококваліфіковані фахівці центральних та місцевих державних органів, спеціалісти в галузі соціологічних досліджень.

Консультант дипломної роботи повинен:

- доводити до відома студентів графік консультацій, їх час та місце проведення;
 - формулювати у межах своєї компетенції завдання на дипломну роботу;
 - рекомендувати засоби, методи та шляхи вирішення проблемних ситуацій;
 - інформувати наукового керівника дипломної роботи про виконання студентом поставленого завдання;
 - своєчасно перевіряти розділи роботи і відповідний графічний (ілюстративний) матеріал, з приводу яких надається консультація.
- Рецензент дипломної роботи повинен:
- у встановлені строки отримати від студента роботу для рецензування;
 - докладно ознайомитися зі змістом дипломної роботи та ілюстративним матеріалом;

- за потреби запросити студента на бесіду для отримання пояснень щодо питань, які виникають з приводу його дипломної роботи;
- до дати, яка зазначена у календарному плані, підготувати рецензію за встановленими вимогами (див. Додаток Д).

На першому етапі написання дипломної роботи студент повинен обрати тему, яка, передусім, має відповідати:

- об'єкту та предмету соціологічної науки, а в ході її дослідження існувала б можливість використання соціологічних методів збору даних;
- інтересам самого студента та його наукового керівника.

Варто також звернути увагу на те, що обрана тема може бути логічним продовженням попередніх наукових пошуків студента, тобто, повністю або частково узгоджуватися з темами курсових робіт, доповідями на наукових студентських конференціях, науковими статтями, напрямками емпіричних соціологічних досліджень, реалізованих студентом у ході проходження виробничої практики тощо. Абсолютно доцільним є поглиблення й розвиток сформованої студентом первинної бази теоретичного та практичного матеріалу у дипломній роботі.

З іншого боку, в ході вибору теми варто розмірковувати про її актуальність, відповідність запитам сучасного соціуму, потреб його представників та можливості прикладного застосування отриманих результатів у суспільній практиці. Тому студенту слід віддавати перевагу проблематиці, яка пов'язана, передусім, з потребами організації – бази практики, запитами замовників, напрямками науково-дослідної роботи випускової кафедри.

Особливу увагу слід звернути на те, що у дипломній роботі повинен бути присутній компонент наукової новизни, оскільки вона повинна продемонструвати рівень готовності майбутнього фахівця до самостійної професійної діяльності. Новизна роботи, може проявлятися, в:

- отриманні та інтерпретації нових емпіричних даних про предмет дослідження, їх порівнянні із вже відомими результатами;
- формулюванні нового погляду на проблему, нових наукових знань про предмет дослідження;
- виявленні та початковому дослідженні нових соціальних явищ, феноменів, подій, процесів.

У ході написання дипломної роботи студент самостійно здійснює пошук матеріалу за темою свого дослідження, консультуючись із науковим керівником. При доборі наукових джерел доцільно звернутися до каталогів бібліотеки університету, електронних каталогів інших бібліотек міста (Обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Гмирьова, Центральної бібліотеки ім. М. Л. Кропивницького

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

Централізованої бібліотечної системи для дорослих, науково-педагогічної бібліотеки і т. д.), а також електронних каталогів бібліотек України (Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого, Національної парламентської бібліотеки України, Наукової бібліотеки України ім. В. І. Вернадського та ін.), спеціальних бібліографічних довідників тощо. Особливу увагу слід звернути на законодавчо-нормативні документи, монографії, звіти за результатами проведених соціологічних досліджень, матеріали наукових конференцій, публікації у фахових періодичних виданнях.

Починати складання бібліографічного списку джерел потрібно з монографій, статей у фахових журналах, оскільки саме в них містяться дані про найважливіші теоретичні положення, методологічні підходи і методики досліджень. Виписувати назви робіт, їх вихідні дані краще всього на картки, які дуже зручні у використанні. Потім вихідні дані робіт вносять до комп'ютера.

Використання матеріалів, отримані з мережі Інтернет та інших електронних засобів інформації, вимагає обов'язкового посилання на них.

Студент не повинен використовувати вже готові дипломні роботи з обраної теми, отримані з електронних чи друкованих джерел, адже це вважається плагіатом.

Після систематизації бібліографічних матеріалів за темою дипломної роботи, отриманих у ході попереднього аналізу наукових джерел, студент має визначити найважливіші аспекти досліджуваної проблематики та напрями її вивчення. Потім слід перейти до складання та узгодження з науковим керівником робочого (попереднього) плану роботи, який має бути логічним, точним, лаконічним, відповідати проблемі, що буде вивчатися.

План роботи має бути складним (робота поділяється на розділи, які, у свою чергу, складаються з параграфів). Вибір певного варіанту залежить від дослідницьких завдань та способу їхнього вирішення.

Після складання плану студент працює над основною частиною дипломної роботи. Під час даного етапу роботи він має право звертатися до наукового керівника для отримання консультацій щодо вибору, уточнення методів теоретичного та емпіричного дослідження, корегування і редагування тексту роботи.

Попередній захист дипломної роботи має на меті ознайомлення з її змістом викладачів кафедри, передусім тих, які є членами ДЕК. Передзахист проводиться у форматі розширеного засідання кафедри й передбачає:

- з'ясування ступеня готовності роботи та наявності всього комплексу необхідних документів;
- коротке змістовне пояснення студентом змісту роботи та основних висновків;
- зауваження наукового керівника, консультантів до роботи та пропозиції щодо їх усунення.

За результатами проведення попереднього захисту членами ДЕК ухвалюється рішення про допуск студента до захисту дипломної роботи. Якщо на попередньому захисті виявилось, що робота потребує певної корекції, то подальшим етапом має стати її доопрацювання. Цей етап передбачає консультації з науковим керівником, консультантом та рецензентом, викладачами кафедри, які на попередньому захисті висловили зауваження.

Підготовка до захисту передбачає обговорення схеми подання результатів та розробку мультимедійної презентації для унаочнення отриманих узагальнень, висновків і результатів емпіричних досліджень.

1.3. Структура дипломної роботи

Дипломна робота має обов'язкові складові частини, що розташовуються у наступній послідовності:

1. Титульна сторінка.
 2. Зміст.
 3. Список умовних позначень (за необхідності).
 4. Вступ.
 5. Основна частина.
 6. Висновки та рекомендації.
 7. Список використаних джерел.
 8. Додатки.
 9. Анотація (не нумерується).
 10. Завдання (не нумеруються).
 11. Відгук наукового керівника (не нумерується).
 12. Рецензія зовнішнього рецензента (не нумерується).
 13. Ксерокопії опублікованих статей, тез конференцій за тематикою дипломної роботи з вихідними даними.
 14. Електронна копія роботи на електронному носіїві у форматі *.rtf з типовим ім'ям файлу «прізвище_шифр групи_рік.rtf».
- Детальніше розглянемо усі складові дипломної роботи.

1. Титульний аркуш. У відповідності з існуючими правилами на титульному листі дипломної роботи вказується назва міністерства,

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

навчального закладу, факультету, кафедри, повна назва роботи, номер групи, ПІБ студента-автора; ПІБ наукового керівника та рецензента, їх науковий ступінь, вчене звання; місто і рік закінчення роботи (див. Додаток А). На титульному аркуші, що є першим аркушем дипломної роботи, номер не ставлять, але враховують його у загальну нумерацію.

2. Зміст (див. Додаток В). Зміст включає назви усіх розділів та підрозділів дипломної роботи. При цьому формулювання усіх розділів роботи повинно бути ідентичним заголовкам у тексті й мати однакову нумерацію. Найменування розділів, підрозділів та пунктів указують разом з їх порядковими номерами. На аркуші змісту номер сторінки не ставлять, але враховують його у загальну нумерацію.

3. Список умовних скорочень подається у разі потреби, приклад його оформлення наведений у Додатку З.

4. Вступ повинен містити ряд обов'язкових елементів:

- актуальність теми;
- ступінь вивчення проблеми;
- специфіка джерельної бази;
- мета дослідження;
- завдання роботи;
- об'єкт та предмет дослідження;
- методи дослідження;
- наукова новизна роботи (тільки для дипломної роботи магістра);
- практична значимість результатів дослідження;
- структура роботи.

Обґрунтування актуальності теми являє собою відповідь на запитання: «Чому дану проблему потрібно вивчати зараз?». Воно має бути змістовним, лаконічним, небагатослівним, демонструвати найважливіше – сутність проблемної ситуації. Правильність оцінки студентом обраної теми з точки хору її своєчасності й соціальної значимості, характеризує його наукову зрілість і фахову компетентність.

Характеристика ступеня вивченості проблеми передбачає визначення того ким, коли, які саме аспекти даної проблеми і наскільки глибоко вже досліджувалися, тобто подається огляд використаних джерел за темою дипломної роботи. У разі, якщо проблема достатньо розроблена у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, потрібно обґрунтувати доцільність й можливі напрями її подальшого вивчення.

Формулювання мети дипломної роботи має визначити те, чого конкретно повинен досягти її автор в ході проведення дослідження. Іншими словами, це кінцевий результат написання дипломної роботи, що може полягати у виявленні недоліків і проблем, обчисленні нових

показників, розробці або поліпшенні методики, оцінці рівня розвитку, складанні програми удосконалення, визначенні параметрів або властивостей об'єкту та ін. Процес виконання роботи (вивчення, дослідження, аналіз тощо) метою дипломної роботи бути не може. Між метою і кінцевим результатом дипломної роботи має бути тісний зв'язок. Поставленої мети обов'язково треба досягти і неодмінно перевірити, чи чітко визначено досягнення мети у висновках. Мета дипломної роботи реалізується через конкретні завдання, які треба вирішити.

Завдання дослідження – це етапи, послідовність виконання роботи, всі ті дії, які необхідно реалізувати для досягнення поставленої мети, кінцевого результату розв'язання проблеми, перевірки гіпотези дослідження. Структура (зміст) роботи звичайно є повним відображенням завдань, які вирішуються. Завдання формулюються таким чином: «У процесі дослідження вирішувалися наступні завдання: ...», «Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання: ...», «Необхідність досягнення мети дослідження, зумовила постановку й вирішення наступних завдань: ...» – далі послідовно перераховуються операції, що виконуються.

Завдання мають бути правильно й чітко сформульовані, розставлені у визначеному порядку, що відбиває основну послідовність дій студента. Зазвичай, у соціологічних дослідженнях формулюється чотири основних групи завдань. Перша група завдань передбачає розгляд стану розробленості теми в теорії та практиці соціологічної науки, з'ясуванні теоретико-методологічних засад досліджуваної проблеми. Друга група завдань пов'язана з необхідністю чіткого визначення предмету й об'єкту дослідження дипломної роботи. Третя група завдань уточнює процедури безпосереднього аналізу досліджуваної проблеми. Четверта група завдань передбачає здійснення узагальнень, підбиття підсумків, формулювання висновків та рекомендацій.

Бажано, щоб *завдання першої групи* розпочиналися словами *розробити (обґрунтувати) теоретичні засади* (вказується чого), *з'ясувати статус (соціальну природу)* певних категорій тощо, *визначити поняття* (називається об'єкт), *обґрунтувати* (принципи, підходи, методику тощо). *Завдання другої групи* можуть містити словосполучення *виявити склад (моделі), визначити структуру, визначити (уточнити) межі поширення, окреслити сукупність* тощо. Вирішення цих завдань надасть можливість визначити сутність об'єкту і предмету дослідження.

Виконання *завдань третьої групи передбачає* аналіз зібраного фактичного матеріалу. Ці завдання доцільно розпочинати словами

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

з'ясувати (значення, походження, причини, шляхи появи, особливості, природу, роль, місце, специфіку, особливості, фактори тощо), *дослідити* (характер, характеристики, фактори, властивості, походження, зв'язки, потенціал, засоби, технології, функції, співвідношення, фактори, структуру), *виявити* (ознаки, причини, поширення, зв'язок, шляхи, засоби, специфіку, чинники, типи, фактори, характеристики, співвідношення, структуру), *вивчити* (можливості, специфіку, функціонування, потенціал), *проаналізувати* (структуру, характер, залежність, особливості, реалізацію), *описати* (функціонування, спосіб), *визначити* (обсяг, типи, моделі, структуру, потенціал, функції, продуктивність, засоби, систему, групи, спільне і відмінне, характеристики), *встановити* (взаємозв'язки, взаємодію, функції, ступінь продуктивності, мотиви, вплив, типи, ознаки, особливості, зв'язки, роль, критерії), *здійснити* (аналіз, опис), *простежити* (функціонування, особливості, залежність, засоби, розвиток, глибину, еволюцію, співвідношення) *визначити* (динаміку, можливості, процеси, межі, специфіку, місце, роль, належність), *показати* (зв'язок), *окреслити* (особливості, групи, засоби, механізми, значення, конструкції), *зіставити* (форми), *розкрити* (характер, статус, функції, особливості, зміст, вплив), *розглянути* (взаємодію, засоби), *охарактеризувати* (особливості, засоби, типи, специфіку), *уточнити* (хронологію, межі), з'ясувати (взаємодію) тощо.

Четверта група завдань базується на виконанні попередніх трьох, тому носить узагальнюючий характер: *визначити (окреслити) місце й роль, виявити (встановити) тенденції розвитку, з'ясувати закономірності розвитку чи тенденції змін, розробити практичні рекомендації*.

Об'єктом дослідження дипломної роботи виступають процеси або явища, що породжують появу проблемної ситуації і які підлягають вивченню. Представлення об'єкту дослідження у тексті дипломної роботи починають фразою: «Об'єктом дослідження є ... (повна назва)», після чого дається стислий опис об'єкту зі вказівкою його основних характеристик.

Предметом дослідження є теоретичне відтворення об'єктивної реальності. Предмет – це те, що знаходиться у межах об'єкту. Тобто, об'єкт і предмет співвідносяться як ціле і частина, загальне і часткове. Іншими словами, предмет є частиною об'єкту, що підлягає вивченню. Визначення предмету дослідження – це відповідь на питання: «Що, які властивості та які зв'язки об'єкту вивчати?».

Важливими елементами роботи є обґрунтування методології та методів дослідження. Спочатку формулюються теоретичні парадигми, які є основою для цього дослідження, потім перелічуються методи, що

застосовуються для збору та аналізу емпіричних даних, а також коротко репрезентуються використані першоджерела інформації.

Методи дослідження добираються з урахуванням специфіки завдань, поставлених у роботі, а не просто перелічуються всі відомі загальнонаукові та конкретно наукові методи. Правильний добір методів значною мірою визначає результативність дослідження, форми організації роботи. До загальнонаукових методів, які використовуються студентами під час виконання дипломної роботи належать: метод системного аналізу, порівняльний, історичний та інші. Методами збору первинної соціологічної інформації є спостереження, експеримент, різні форми опитувань та аналізу найрізноманітніших документальних джерел. Провідними методами аналізу є статистичний (дескриптивна та аналітична статистика), методи візуалізації, інтерпретативні методи тощо.

Наукова новизна для дипломної роботи магістра є здебільшого умовною, і скоріше визначає відмінність одержаних результатів від відомих раніше. Зазвичай використовують фразу: «Наукова новизна даного дослідження полягає у наступному...». До числа ознак, що засвідчують наукову новизну роботи, слід віднести наступні: подальший розвиток проблеми дослідження; введення до наукового обігу нових категорій і понять; використання нових методів, інструментів, апарату дослідження; розробка та наукове обґрунтування пропозицій про поновлення об'єктів, процесів й технологій, що використовуються у соціальному управлінні; формування нових наукових уявлень про суспільство та його окремі елементи й т. ін.

Практична значимість результатів дослідження може полягати у можливості вирішення нагальних проблем діяльності державних органів, організацій, підприємств, установ, проведенні подальших наукових розвідок; використанні матеріалів дослідження в процесі підготовки фахівців тощо. Оцінюючи практичну значимість дипломної роботи, слід знати, що вона визначається характером конкретного наукового дослідження. Якщо робота носить методологічний характер, то її практична значимість може полягати в апробації результатів дослідження на науково-практичних конференціях, у використанні у навчальному процесі, у розробці регіональних програм тощо. Практична значимість роботи методичного характеру полягає у розробці науково обґрунтованих методів, засобів їх вдосконалення і т. ін.

Структура роботи починається стандартною фразою: «Робота складається зі вступу, N розділів, висновків; містить N сторінок тексту, N рисунків, N таблиць, N додатків. Список джерел включає N найменувань літератури, N електронних публікацій, N фондових матері-

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

алів. Загальний обсяг роботи складає N сторінок, у тому числі основного тексту N сторінок».

Обсяг вступу, зазвичай, не перевищує 5–7 % (3–6 стор.) загального обсягу основного тексту рукопису дипломної роботи.

5. Основна частина дипломної роботи повинна складатися з трьох розділів.

Перший та другий розділи дипломної роботи є теоретичними. Вони складають приблизно 70 % загального обсягу дипломної роботи. Інші 30 % повинні припадати на емпіричну частину, тобто на останній третій розділ.

Перший розділ може включати розгляд наукових робіт за темою дослідження. Аналізувати публікації можна методом їх групування за науковими напрямками (наприклад, феноменологічні, структурно-функціональні, психологічні підходи тощо) або за хронологією. Такий аналіз обов'язково передбачає власну оцінку студентом положень, що вивчаються. Огляд джерел повинен відтворювати ступінь вивченості даного питання на сучасному етапі розвитку соціологічної науки. У цьому ж розділі доцільно здійснювати теоретичну або теоретико-методологічну інтерпретацію основних понять – спочатку об'єкту, а потім предмету дослідження. Слід з'ясувати, хто ввів досліджувані категорії у науковий обіг, яке значення вони мають для вітчизняної та зарубіжної соціології.

Другий розділ теж може бути присвячений аналізу класифікації основних елементів структури досліджуваного явища, опису відомих на сьогоднішній день його видів і типів, їхніх основних рис, визначенню умов за яких виникає той чи інший тип. Особливу увагу слід зосередити на причинах їх виникнення

Перший та другий розділи можуть бути розбиті на декілька підрозділів. Як самі розділи, так і їх підрозділи обов'язково повинні мати назви, які відображають їх зміст.

Оскільки у теоретичних розділах роботи студент повинен розкрити тему, використовуючи уже створені наукові матеріали, особливу увагу варто приділити посиланням на використані джерела. Вони повинні бути присутніми повсюдно і супроводжувати усі цитати й ідеї, які автор запозичив у працях інших вчених, за винятком тих думок і висновків, що були сформульовані ним самостійно. Посилання ставиться у квадратних дужках відразу після прямої цитати або використаної загальної ідеї.

Основною метою написання *третього розділу* має стати емпіричне підтвердження положень, концепцій, інструментарію дослідження,

запропонованих у теоретичній частині дипломної роботи. Він також повинен мати назву, яка б віддзеркалювала сутність проведених емпіричних досліджень.

Третій розділ має складатися з підрозділів, що присвячені аналізу результатів емпіричного (кількісного, якісного) дослідження (програми яких обов'язково мають бути представлені у додатках до роботи). Здійснений аналіз передбачає, у першу чергу, опис всієї сукупності даних у вигляді одновимірних таблиць розподілу у розрізі порівняння із результатами аналогічних досліджень та статистичною інформацією. Окремі тенденції можна виявляти зіставленням показників за різні роки, простеживши напрями їх зміни з часом.

Другим кроком у здійсненні аналізу даних є встановлення та оцінка взаємозв'язків між окремими досліджуваними ознаками для всієї сукупності об'єктів. Цю роботу починають з побудови кореляційних таблиць (таблиць двовимірного розподілу), що дозволяє здійснювати формування підвибірок за соціально-демографічними характеристиками (стать, вік, освіта, місце проживання і т. п.) та проводити співставлення отриманих даних.

Аналітичні дані, представлені у вигляді розрахунків, таблиць, графіків, діаграм обов'язково повинні тлумачитись у тексті роботи, бути проаналізовані та підкріплені висновками, які надають змогу з'ясувати сутність процесів, що досліджуються, їх специфіку, причини появи, фактори й динаміку змін тощо. Здійснюючи аналіз отриманих даних, не слід забувати, що проблема дослідження повинна аналізуватися в дипломній роботі з урахуванням як позитивних, так і негативних чинників.

Стосовно порядку і способів інтерпретації, обґрунтування та формулювання *висновків*, загальних, усталених, стандартних порад немає. Якість, правильність, глибина інтерпретації цілком залежить від кваліфікації дослідника, широти його світогляду, життєвого досвіду. Найважливішим показником професійної зрілості студента є вміння пов'язати зроблені висновки з практичним вирішенням відповідних поточних та перспективних завдань.

До основного тексту роботи рекомендується вносити лише основні результати емпіричного соціологічного дослідження у формі діаграм, графіків або таблиць. Громіздкі таблиці та результати, які доповнюють/уточнюють/поглиблюють основні емпіричні дані, рекомендується виносити у додатки, зробивши відповідне посилання у тексті, де вони аналізуються/використовуються. При поданні результатів якісних досліджень в основному тексті роботи рекомендується розмішувати їх аналіз (висновки, класифікації, концептуальні схеми тощо), викорис-

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

товуючи лише окремі елементи масиву даних в ілюстративних цілях (наприклад, окремі цитати з глибинних інтерв'ю чи фокус-груп). Повну базу якісних даних або агреговані результати їх аналізу потрібно розміщувати також у додатках.

Узагальнення, пропозиції та рекомендації з приводу можливих шляхів вирішення досліджуваної проблеми, висловлені студентом у висновках роботи, повинні носити характер оптимізації, підвищення цільової ефективності, практичного втілення.

6. У висновках дипломної роботи формуються пропозиції, практичні рекомендації, що випливають з отриманих результатів теоретичного та емпіричного досліджень. Висновки мають узгоджуватися з поставленою метою і завданнями. Іншими словами, по відношенню до кожного з поставлених у вступі завдань повинно бути сформульовано не менше одного висновку або однієї пропозиції. Оцінка завершеності процесу написання дипломної роботи починається із з'ясування відповідності між поставленими завданнями і висновками щодо їх виконання.

Висновки повинні бути лаконічними, містити чіткі, однозначні формулювання, які логічно пов'язані з основним змістом дипломної роботи. У загальних висновках не варто повторювати узагальнень, сформульованих у висновках до розділів у основній частині, та наводити нового фактологічного матеріалу. Недоречним є й формулювання висновків ширше, ніж того вимагає досліджувана проблема. Окрім того, варто уникати положень, які не підтверджені у роботі конкретними даними.

Доцільно нумерувати висновки по пунктах – перше... (по-перше), друге... (по-друге) і т. д. Кожний пункт висновків складається з двох частин – твердження («затверджуємо, пропонуємо наступне...») і доказу («тому, що...», «на підставі...»). Наприклад: «Наявний девіаційний фон, детермінований домінуванням таких соціальних чинників, як розповсюдження злочинності, наркоманії, алкоголізму (29,05 %); нездоровий спосіб життя батьків, конфлікти в родині (14,95 %)...)» або «Множинність Інтернет-практик, які виникли та формуються в інформаційному просторі, дає підстави стверджувати, що Інтернет є специфічним формально-неформальним соціальним інститутом, який характеризується рівноправністю сторін соціальної взаємодії, демократичністю засад спілкування, добровільністю та анонімністю спілкування, наявністю переважно особистісної відповідальності агентів спілкування, об'єктивністю взаємовідносин, мобільністю соціальних зв'язків та

суб'єктивною інтерпретацією й конструюванням соціальної реальності агентами спілкування...».

Зазвичай, обсяг висновків до дипломної роботи не має перевищувати 5–8 стор. (8–10 % основного тексту роботи).

Окрім загальних висновків у дипломній роботі повинні бути проміжні висновки. Наприкінці кожного підрозділу обов'язково коротко (1–2 абзаци) повинні бути сформульовані узагальнення. Краще починати їх словами «Таким чином», «Отже». Наприкінці розділів обов'язково стисло (1 стор.) повинні бути сформульовані загальні висновки до розділу. Після останнього речення тексту розділу з нового рядка, з абзацу напівжирним шрифтом пишеться «Висновки до розділу (номер розділу)» і далі формулюються самі висновки.

7. Список використаних джерел. Кількість джерел, що мають бути опрацьовані у ході написання дипломної роботи, повинна становити відповідно для бакалаврів не менше, ніж 50–60 джерел, для магістрів – 70–80.

До списку варто внести використані джерела (публікації усіх видів, а саме: звіти про НДР, малотиражні документи, монографії, словники, підручники, навчально-методичні посібники, хрестоматії, статті у фахових журналах, збірники тез конференцій, аналітичні звіти провідних соціологічних центрів України тощо). Використані у дипломній роботі джерела повинні бути розташовані за алфавітом.

Усі джерела, що вносяться до бібліографії, нумеруються послідовно.

8. Додатки до дипломної роботи. Цей розділ призначений для висвітлення додаткових матеріалів, що підтверджують основні положення роботи. У додатки можуть входити: бланки тестів та опитувальників, таблиці вихідних даних і результатів розрахунків, програми тренінгів та навчальних занять, схеми, рисунки, допоміжні ілюстрації тощо. Усі додатки позначаються літерами за українською абеткою.

9. Анотація являє собою коротку характеристику роботи, у якій висвітлено актуальність дипломної роботи, мету, об'єкт, предмет дослідження, зміст її основних розділів, отримані результати наукових пошуків, а також перелік ключових слів (до 7 слів). Анотація друкується на окремому аркуші розміром формату А4, шрифт Times New Roman 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,0, і розміщується після додатків разом із відгуком та рецензією (див. Додаток Ж).

10. Завдання (див. Додаток Б). Завдання на дипломну роботу містить відомості щодо її назви, автора, основних етапів та календарних строків їх виконання, складається науковим керівником, консультантом й візується підписом завідувача випускової кафедри. Сторінки

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

завдання не нумеруються, розміщуються наприкінці роботи разом з анотацією та іншими супровідними документами.

11. Відгук наукового керівника (детально описано у розділі 3.1., див. Додаток Г).

12. Рецензія зовнішнього рецензента (там же, див. Додаток Д).

13. Ксерокопії опублікованих статей, тез конференцій за тематикою дипломної роботи з вихідними даними. У разі вибору студентом теми дипломної роботи, що є логічним продовженням його наукових пошуків, здійснених протягом процесу навчання, які апробовані на науково-практичних конференціях, засіданнях круглих столів, проблемних груп, наукових гуртків, конкурсів студентських науково-дослідних робіт, опубліковану у вигляді тез, наукових статей, необхідно подати ксерокопії сертифікатів, програм конференцій, тез або статей із обов'язковим зазначенням вихідних даних.

14. Електронна копія роботи на електронному носіїв у форматі *.rtf з типовим ім'ям файлу «прізвище_шифр групи_рік.rtf». До дипломної роботи додається її електронна копія, що оформлюється одним файлом, й має бути абсолютно ідентичною паперовому варіанту.

Загальний обсяг дипломної роботи бакалавра повинен становити не менше 60 сторінок основного тексту (без урахування титульного аркушу, змісту, списку використаних джерел і додатків), магістра – не менше 80 сторінок основного тексту (без урахування титульного аркушу, змісту, списку використаних джерел і додатків).

РОЗДІЛ 2.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

2.1. Технічні вимоги до оформлення дипломної роботи

Дипломна робота повинна бути виконана й оформлена з дотриманням усіх технічних вимог до наукових робіт. Текст роботи набирається українською мовою на комп'ютері на одному боці аркуша формату А4 (розміром 297х210 мм). Шрифт Times New Roman, 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,5. Текст розміщується на сторінці, яка обмежується полями:

- лівим – не менше ніж 30 мм;
- правим – не менше ніж 10 мм;
- верхнім – не менше ніж 20 мм;
- нижнім – не менше ніж 20 мм.

Заборонено використовувати курсив, напівжирний шрифт та підкреслювання у тексті роботи, виключенням може бути напівжирний шрифт у назвах розділів та підрозділів. Щільність тексту повинна бути однаковою по всьому тексту роботи.

Нумерацію сторінок дипломної роботи проставляють, починаючи зі вступу (третя сторінка) у верхньому правому куті без крапки наприкінці.

На титульному аркуші та на сторінці зі змістом номери сторінок не ставлять.

Нумерацію розділів, підрозділів, додатків, рисунків, таблиць подають арабськими цифрами без знака № у правому верхньому куті.

Всі аркуші роботи повинні бути зброшуровані у твердому плетінні.

Назви структурних частин **«ЗМІСТ»**, **«ВСТУП»**, **«РОЗДІЛ»**, **«ВИСНОВКИ»**, **«СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ»**, **«ДОДАТКИ»**:

- друкують великими літерами напівжирним шрифтом по центру до тексту;
- крапка наприкінці назви структурної частини не ставиться;
- кожний розділ починається з нового аркуша, нумерація – арабськими цифрами;
- відстань між назвою структурної частини (крім назв підрозділів) та текстом має становити два інтервали.

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

Назви підрозділів структурної частини (параграфів):

- друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу,
- наприкінці назви крапка не ставиться;
- нумерація підрозділів – арабськими цифрами, де перша – номер розділу, друга – номер підрозділу, між цифрами номера ставиться крапка (1.1, 1.2) тощо;
- у межах розділу підрозділи не починаються з нової сторінки.

Графічні неточності, описки, друкарські помилки, які було виявлено у паперовому варіанті тексту, можна виправляти, проте допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці.

Наприклад:

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ВИВЧЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

↓ (2 міжрядкових інтервали/ по центру)

1.1. Сутність та форми прояву девіантної поведінки підлітків

↓ (1 міжрядковий інтервал/ по ширині)

1.1.1. Соціальні детермінанти делінквентних вчинків неповнолітніх

↓ (1 міжрядковий інтервал/по ширині)

Далі йде текст пункту...

Оформлення таблиць та ілюстрацій. У дипломній роботі з соціології різноманітні ілюстрації (таблиці, графіки, діаграми тощо) посідають значне місце як за своїм обсягом, так і за можливостями різнобічного розкриття результатів дослідження. Разом з цим, не слід перевантажувати саму роботу ілюстративним матеріалом, адже частину можна перенести у додатки. Таблиці, представлені у тексті роботи, повинні бути компактними й наочно доступними для розуміння.

Ілюстрації. Кількість ілюстрацій (малюнків, схем, графіків, таблиць, діаграм тощо) у дипломній роботі визначається змістом останньої та повинна бути достатньою для того, щоб текст мав ясний й конкретний характер. Всі ілюстративні матеріали (схеми, графіки, діаграми і таблиці) доцільно подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації позначають словом «Рис. ...» і нумерують послідовно в межах відповідного розділу (за винятком ілюстрацій, поданих у додатках). Відповідно номер ілюстрації містить номер розділу і порядковий номер ілюстрації у ньому, позначені цифри розділяються між собою крапкою, наприклад:

«Рис. 1.2. Питома вага «курців» у різних вікових групах» (тобто друга ілюстрація у першому розділі).

У тексті роботи спочатку подають рисунок, потім під ним симетрично тексту розміщують його номер та назву. Після назви рисунка крапка не ставиться, назва напівжирним не виділяється. Зверху та знизу рисунка залишається вільний рядок (інтервал). Така ж сама відстань має бути між підписом під ілюстрацією та наступним текстом.

Наприклад:

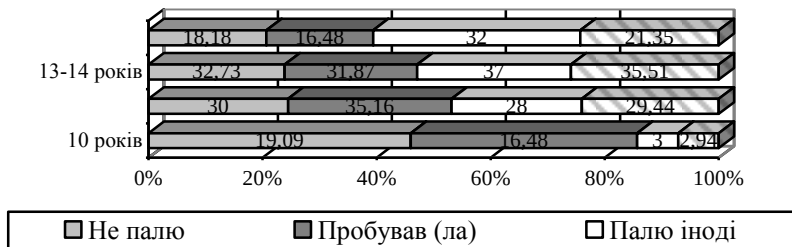

Рис. 1.2. Питома вага «курців» у різних вікових групах

У роботі розміщують посилання на рисунок у вигляді виразу в круглих дужках – (рис. 1.2), зворотів типу: «... як видно з рис. 1.2» або «... як показано на рис. 1.2».

Таблиці. Цифровий матеріал, як правило, оформлюється у вигляді таблиць. Нумерують таблиці послідовно у межах розділу, за винятком таблиць у додатках. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» з першої великої букви із зазначенням її номера, наприклад: Таблиця 3.2 (друга таблиця третього розділу). Крапка після другої цифри не ставиться.

Всі таблиці повинні мати назви, які розміщують над таблицями і друкують симетрично до тексту. Назва конкретної таблиці виокремлюється жирним шрифтом, її слід починати із великої літери. Інтервалу між назвою таблиці та власне таблицею немає.

Наприклад:

Таблиця 3.2

Назва таблиці

Головка			Заголовки граф
			Підзаголовки граф
Боковик (заголовки рядків)			Рядки

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

Відступ від тексту до напису «Таблиця» та до тексту після таблиці становить один інтервал.

Заголовки граф мають починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними.

У текстовій частині роботи повинні бути вказівки на таблиці. Вони розміщуються після згадування про них в тексті. Наприклад, «...статистичні дані наведені в табл. 1.8» або (табл. 2.3). Таблиці розміщують таким чином, щоб їх можна було «читати» без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. У разі якщо таблиця містить велику кількість рядків, її можна розривати і переносити на наступну сторінку. При перенесенні таблиці, її назву вміщують тільки над частиною на першій сторінці. Коли рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її головку, в другому випадку – боковик. Слово «Таблиця» і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» у верхньому правому куті та вказують номер таблиці, наприклад:

Таблиця 1.2

Частота виникнення конфліктних ситуацій у соціальному оточенні підлітків

Варіанти відповідей	Конфлікти з друзями	Конфлікти з батьками	Конфлікти з вчителями
Ніколи	6,74	14,61	22,92
Іноді	87,42	73,03	70,11
Регулярно	5,84	12,36	6,97

Формули. Громіздкі формули бажано розміщувати на окремих рядках. Кілька однотипних формул, відокремлених від тексту, варто подати в одному рядку. Невеликі та нескладні формули, що не мають самостійного значення, вписують всередині рядків тексту.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів, що використовуються у формулах, слід інтерпретувати безпосередньо під формулою у тій послідовності, в якій вони наведені в ній. Значення кожного символу і числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перший рядок пояснень починають зі слова «де» без двокрапки з абзацного відступу.

Наприклад:

Вибіркова сукупність розраховувалася за формулою:

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}} \quad (3.1),$$

де N – генеральна сукупність ($N = 39153$),

Δ – припустима помилка за квотними ознаками ($\Delta = 5\%$).

До і після кожної формули слід залишати по одному вільному рядку (інтервалу). Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести після знаку рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (-) множення (x) і ділення (:).

Нумеровані мають бути всі формули, на які є посилання в тексті роботи. Нумерація формул складається з номеру розділу і порядкового номеру формули у ньому, між якими ставлять крапку.

Номер пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад (3.4) (четверта формула у третьому розділі). У разі, якщо номер не вміщується в рядку з формулою, його переносять у наступний рядок, розміщуючи на рівні останнього рядка.

Загальні правила цитування та посилання на використані джерела. При написанні роботи студент повинен давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати досліджень, дані з яких наводяться у роботі, а також на наукові дослідження, на матеріалах яких розробляється проблема, що розглядається у дипломній роботі. Загальні положення та правила складання бібліографічних посилань визначені у ДСТУ 8302:2015.

Посилання надають змогу відшукати джерела і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися доцільно на останнє видання публікації, на більш раннє – лише у тих випадках, коли цитований матеріал, що використовується в роботі, не включено до останнього видання.

Якщо посилання здійснюються на матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, обов'язково необхідно точно вказувати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерел, на які подається посилання.

Посилаючись у тексті роботи на джерела, слід зазначати порядковий номер у переліку списку використаних джерел, виділеним квадратними дужками, наприклад: «...у працях [2–5]» або «...у праці [8]».

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

Якщо використовуються посилання на певного автора, то у квадратних дужках зазначається номер цього джерела у списку використаної літератури та сторінки.

Наприклад:

Цитата в тексті: «... Значення середнього віку матері при народженні дитини в Україні ще залишається одним із найнижчих серед європейських країн. Так, у 2013 р. у Німеччині середній вік матері при народженні дитини становив 30,8 років, у Франції – 30,2 років; Норвегії – 30,5; Швеції – 30,9; Італії – 31,5; Іспанії – 31,7 роки...[17, с. 51]». 17 – номер по списку літератури, 51 – сторінка.

Відповідне подання у списку використаних джерел:

17. Аксьонова С. Ю. Підліткове материнство: демографічний аспект проблеми / Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України. – К., 2016. – 184 с.

У разі необхідності здійснення посилань на декілька публікацій, їх треба оформлювати у квадратних дужках через крапку з комою, відокремлюючи авторів у посиланні.

Наприклад:

Цитата в тексті «...проблема лідерства аналізується в працях К. Левіна, М. Мескона, Б. Паригіна [12; 14; 25]».

Посилання на ілюстрації роботи вказують порядковим номером ілюстрації.

Наприклад: «...дивись рис. 1.2.», «... (рис. 2.1.)»

На всі таблиці роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено.

Наприклад: «...в табл. 1.2...»

При повторному посиланні на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись».

Наприклад: «...див. табл. 1.3...»

При посиланнях на додатки зазначають їх літери. При цьому слід писати: «... дивись додаток К», «... у додатку Б ...», «... (додаток З)...».

Загальні вимоги до здійснення цитувань:

- текст цитати (прямої мови) наводиться в лапках у тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням специфіки авторського написання;

- цитування повинно бути повним, без скорочень і перекручень авторського тексту. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться в будь-якому місці цитати (на початку,

всередині, наприкінці). Якщо перед авторським текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;
- при непрямому цитуванні (переказі, викладенні думок інших авторів своїми словами), слід бути коректним, гранично точним у викладенні основних ідей автора;
- чисельність прямих цитувань в тексті має бути обмежена, адже надмірна їх кількість створює враження копілятивності праці, а недостатнє – знижує наукову цінність викладеного матеріалу.

Скорочення слів здійснюється відповідно до чинного стандарту бібліографічного опису скорочення слів і словосполучень українською мовою ДСТУ 3582:2013. *Найуживаніші способи скорочення:*

- залишається лише перша (початкова) літера слова (м. – місто, с. – сторінка, т. – том);
- залишається частина слова, закінчення і суфікс відкидаються (таблиця – *табл.*, рисунок – *рис.*, дивись – *див.*, область – *обл.*);
- при позначенні цифрами років і століть (р. – рік, рр. – роки, ст. – століття).

Після переліку використовують умовні позначення: «та інше» і «тощо». У середині речення слова «та інші», і «таке інше» не скорочуються, не рекомендується скорочувати слова «так званий», «наприклад», «формула», «рівняння».

Якщо до тексту вводяться власні скорочення, необхідно дотримуватися правила, за яким перше згадування такої аббревіатури зазначається у круглих дужках після повної назви, далі по тексту – без розшифровування (наприклад, соціально-психологічний клімат – СПК). При використанні певного символу необхідно, щоб одна й та сама величина за текстом позначалася однаково.

Подання цифрової інформації.

Необхідно дотримуватися загальноприйнятих правил:

1. Числові значення величин з одиницями вимірювання записуються арабськими цифрами, а без одиниць вимірювання від 1 до 9 – словами. Коли наводиться діапазон значень, виражених в однакових одиницях вимірювання, то одиниця вимірювання вказується після останнього числового значення, наприклад: *від 5 до 15 років*. У великих числах нулі треба замінювати скороченнями: *тис.*, *млн.*, *млрд*.

2. Прості та складні порядкові числівники пишуться словами (*другий, двадцять п'ятий, триста шостий*). Числівники, що входять до складних слів, пишуться цифрами (*10-відсоткова вибірка*). Порядкові числівники, позначені арабськими цифрами, мають відмінкові закін-

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

чення (90-ті роки). При переліку порядкових числівників відмінкове закінчення ставиться один раз (*товари 1 та 2-го татунку*).

Без відмінкових закінчень записуються порядкові числівники, позначені арабськими цифрами, якщо вони стоять після іменника, якого стосуються (*у розділі 2, на рис. 5.1*). Без відмінкових закінчень записуються порядкові числівники римськими цифрами для позначення століть, кварталів року, томів видань (*XXI століття, II квартал*).

2.2. Оформлення списку використаних джерел та додатків

Відомості про використані джерела літератури, які включені до списку, необхідно подавати у відповідності до вимог діючого державного стандарту. Складання списку використаних джерел повинно здійснюватись в алфавітному порядку. У разі використання в роботі декілька праць одного автора, у списку вони подаються за принципом хронології, тобто за роком видання.

Основні правила оформлення списку використаних джерел:

Монографії (від одного до шести авторів):

Бурєга В. В. Соціологія державного управління [Текст] : монографія / В. В. Бурєга. – Донець : Східний видавничий дім, 2012. – 167 с.

Дзьобань О. П. Інформаційне насильство та безпека: світоглядно-правові аспекти [Текст] : монографія / О. П. Дзьобань, В. Г. Пилипчук. – Харків : Майдан, 2011. – 244 с.

Сучасні тенденції розвитку торговельної мережі України : монографія / О. М. Азарян, Е. М. Локтєв, Б. Халлїр, В. О. Соболев. – Донецьк : Дон НУЕТ, 2009. – С. 156–168.

Монографії (шість і більше авторів):

Психологія менеджмента / [П. К. Власов, А. В. Липницький, И. М. Лушicina и др.] ; под ред. Г. С. Никифорова. – [3-е изд.]. – Харьков : Гуманитар. центр, 2007. – 510 с.

Частина книги:

Ілляшенко С. М. Управління споживчим капіталом підприємств в контексті забезпечення їх сталого розвитку / С. М. Ілляшенко, Є. О. Голишева // Сталий розвиток та екологічна безпека: теорія, методологія, практика : монографія ; за наук. ред. Є. В. Хлобистова / ДУ «ІЕПСР НАН України», ІПРЕЕД НАН України, СумДУ, НДІ СРП. – Сімферополь : ВД «АРІАЛ», 2011. – Т. 2. – С. 258–264.

Автор і перекладач:

Халлиган Б. Маркетинг в Интернете: как привлечь клиентов с помощью Google, социальных сетей и блогов / Б. Халлиган, Дж. Шах; пер. с англ. Н. Коневская. – М. : Диалектика, 2010. – 256 с.

Редактор і автор:

Шипуліна Ю. С. Застосування інструментів Web-маркетингу для просування освітніх послуг у мережі Internet / Ю. С. Шипуліна // Інновації і маркетинг – рушійні сили економічного розвитку; за ред. С. М. Ілляшенка. – Суми : ТОВ «ТД «Папірус», 2012. – С. 99–108.

Без автора:

Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. тексту В. Клос]. – Київ : Грані-Т, 2007. – 119 с. – (Грані світу).

Маркетинг: бакалаврський курс : підручник / за заг. ред. С. М. Ілляшенка. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2009. – 1134 с.

Багатотомний документ:

Адміністративне право України: академ. курс : підруч. для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. : у 2 т. / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ : Юрид. думка, 2004–2005. – Т. 1 : Загальна частина. – 2004. – 583 с. ; т. 2 : Особлива частина. – 2005. – 624 с.

Препринти:

Шиляев Б. А. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ/ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов / Б. А. Шиляев, В. Н. Воеводин– Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. – 19 с. – (Препринт / НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьков. физ.-техн. ин-т» ; ХФТИ 2006-4).

Бібліографічні покажчики:

Куц О. С. Бібліографічний покажчик та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 / О. Куц, О. Вацеба. – Львів : Укр. технології, 2007. – 74 с.

Словники:

Тематичний словник-довідник з соціології / уклад. : В. Кохан, А. Александровська, Р. Баск, Є. Буга, І. Гевик, М. Кирилів, О. Любківський, Ю. Мокрицька, В. Рябчук; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2009. – 110 с.

Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : слов.-довід. основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. – Київ : Європ. ун-т, 2007. – 57 с.

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

Законодавчі та нормативні документи:

Статистичний бюлетень : за січень–серпень 2010 р. / відп. за вип. Н. П. Павленко. – К. : Держкомстат України, 2010. – 190 с.

Закон України Про інноваційну діяльність : прийнятий 4 лип. 2002 року № 40-IV // Голос України. – 2002. – № 144. – 9 серп. – С. 10–12.

Періодичні видання:

Ілляшенко С.М. Комунікаційна ефективність web-технологій у маркетингу науково-освітніх послуг / С. М. Ілляшенко, Ю. С. Шипуліна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 1. – С. 69–78.

Матеріали конференцій, з'їздів:

Ілляшенко С. М. Маркетинг знань: роль і завдання / С. М. Ілляшенко // Тези доповідей VI Міжнародної наук.-практ. конф. «Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу» (27–29 вересня 2012 р.). – Суми : ТОВ «ДД «Папірус», 2012 – С. 102–104.

Ілляшенко С. М. Роль web-культури в формуванні устойчивого розвитку організації / С. М. Ілляшенко, Ю. С. Шипуліна // Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф. (м. Суми, 24–26 квітня 2013 р.) : у 4 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – Т. 1. – С. 109–111.

Дисертації:

Іванова К. Ю. Господарсько-правове регулювання договірних зобов'язань інноваційного характеру : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Ксенія Юріївна Іванова ; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого» ; наук. кер. Атаманова Ю. Є. – Харків, 2012. – 202 с.

Автореферати дисертацій:

Кучерявенко Л. В. Детермінація і специфіка девіантної поведінки підлітків в умовах промислового регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соц. наук : спец. 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології» / Л. В. Кучерявенко. – Київ : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2008. – 21 с.

Електронні ресурси:

Івахненков С. В. Особливості фінансового контролінгу в стратегічному управлінні страховою компанією [Електронний ресурс] / С. В. Івахненков // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання. – [Дніпропетровськ : Дніпр. держ. аграрний ун-т : ТОВ «ДКС Центр», 2012]. – № 7. – Режим доступу : www.economy.nayka.com.ua (дата звернення 13.06.2013 р.). – Назва з екрана.

Богомольний Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій : навч. посіб. для студ. мед. вузів III–IV рівнів акредитації [Електронний ресурс] / Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чуєв. – 80 Min / 700 MB. – Одеса, 2003. – (Бібліотека студента-медика) – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS Word 97-2000. – Назва з контейнера.

Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. [Електронний ресурс] / Держ. ком. статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. – КИЇВ : CD-вид-во «Інфодиск», 2004. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. – (Всеукр. перепис населення, 2001). – Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. – Назва з титул. екрана.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Київ : НБУВ, 2013–2015. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua (дата звернення 30.03.2015) – Назва з екрана.

Електронний каталог Національної парламентської бібліотеки України [Електронний ресурс] : [політемат. база даних містить відом. про вітчизн. та зарубіж. кн., брош., що надходять у фонд НПБ України]. – Київ : Нац. парлам. б-ка України, 2002–2015. – Режим доступу : catalogue.nplu.org (дата звернення 30.03.2015). – Назва з екрана.

ДОДАТКИ

Додатки оформлюють як продовження роботи на наступних її сторінках і розміщують їх у порядку появи в тексті роботи.

Кожний окремий додаток повинен починатися з нової сторінки.

При оформленні додатків окремою частиною (книгою) на титульному аркуші після всієї роботи по центру сторінки друкують великими літерами слово «**ДОДАТКИ**», далі на наступному аркуші починається розміщення додатків. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки.

Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово Додаток ____ і велика літера, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер І, Є, І, Ї, О, Ч, Ї, наприклад, Додаток А, Додаток Б.

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

Наприклад:

Додаток А

Програма соціологічного дослідження за темою: ...

Ілюстрації, таблиці і формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д. 1.2. – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула А.1 – перша формула додатка А.

2.3. Джерела пошуку соціологічної інформації

Таблиця

Соціологічні центри	
http://www.esomar.org	Європейська асоціація дослідження громадської думки та ринку
http://www.europeansociology.org	Європейська асоціація соціологів
http://www.wingia.com	Інститут Дж. Геллапа
http://www.ifd-allensbach.de	Інститут демоскопії
http://www.inion.ru/	Інститут наукової інформації з суспільних наук Російської академії наук
http://www.cessi.com.ua/ua/index.html	Інститут порівняльних соціальних досліджень CESSI
http://www.gfk.com	Компанія GfK Group
http://www.isa-sociology.org/	Міжнародна соціологічна асоціація
http://www.iisoc.org	Міжнародний інститут соціології
http://www.norc.org	Національний центр опитування громадської думки США
http://www.natcen.ac.uk	Національний центр соціальних досліджень NatCen
http://fom.ru/	Фонд «Громадська думка»
http://cisr.ru/	Центр незалежних соціологічних досліджень
http://www.tns-ua.com/ru/global/	Соціологічний центр TNS
http://ispp.org.ua/	Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України
http://institute.gorshenin.ua/	Київський інститут проблем управління ім. Горшеніна
http://www.ratinggroup.com.ua/ua/	Соціологічна група «Рейтинг»
http://www.uisr.org.ua/	Український інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка
http://www.razumkov.org.ua/ukr/index.php?lng=UKR	Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова
http://www.socis.kiev.ua/	Центр соціальних та маркетингових досліджень «SOCIS»
http://www.sofia.com.ua/	Центр соціальних досліджень «Софія»

Продовження табл.

http://www.smc.org.ua/	Центр «Соціальний моніторинг»
http://sociopolis.ua/uk/pro-nas/zagalna	Центр «Соціополіс»
http://i-soc.com.ua/institute/	Інститут соціології НАН України
http://ist.osp-ua.info	Інститут трансформації суспільства
http://rb.com.ua/rus/	Центр «Research & Branding Group»
http://www.kiis.com.ua/	Київський міжнародний інститут соціології
http://www.dif.org.ua/	Фонд «Демократичні ініціативи ім. І. Кучеріва»
http://www.levada.ru/	АНО «Левада-центр»
http://www.gfk.com/ua/Pages/default.aspx	Соціологічний центр «GfK»
http://www.idi.kiev.ua/	Міжнародний інститут демократії
http://www.niss.gov.ua/	Національний інститут стратегічних досліджень
https://ukrsocstandart.com/ru/	Український соціологічний стандарт
https://cedos.org.ua	CEDOS – аналітичний центр
http://www.cpsr.org.ua	Центр перспективних соціальних досліджень Міністерства праці та соціальної політики України та НАН України
Соціологічні журнали	
http://www.sociology.kharkov.ua/index.php/ua/visnik-khnu-seriya-sotsiologiya	Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»
http://ecsocman.hse.ru/socis/	Журнал «СОЦИС»
http://ecsocman.hse.ru/soc-ua/volumes.html	Журнал «Социология: теория, методы, маркетинг»
http://www.sau.kiev.ua/magazine.html	Український соціологічний журнал
http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/fonds/visnyk/poshuk.php3?them_key=%D1%EE%F6%B3%EE%EB%EE%E3%B3%FF&num=1	Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія «Соціологія»
http://visnyk-psp.kpi.ua/	Вісник НТУУ «КПІ». Серія «Політологія. Соціологія. Право»
http://heraldiss.onu.edu.ua/	Вісник Одеського національного університету. Серія «Соціологія і політичні науки»
http://habitus.od.ua	Журнал «Габітус»

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

Продовження табл.

https://grani.org.ua/index.php/journal	Науковий альманах «Грані»
http://www.novaparadigma.org.ua	Журнал «Нова парадигма»
http://www.jourssa.ru/	Журнал социологии и социальной антропологии
http://ecsoc.hse.ru/	Журнал «Экономическая социология»
http://ecsocman.hse.ru/mags/jsps/archive.html	Журнал исследований социальной политики
http://ecsocman.hse.ru/sociology4m/volumes.html	Журнал «Социология 4М»
http://www.razumkov.org.ua/ukr/journal.php	Журнал «Національна безпека і оборона»
http://socio-studios.eenu.edu.ua/	Журнал «Соціологічні студії»
http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/SR	Журнал «Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право»
http://www.edit.muh.ru/content/mags_soc.htm	Журнал «Социология образования»
http://socofpower.rane.ru/	Журнал «Социология власти»
http://dom-hors.ru/nauchniy-zhurnal-obschestvo-sociologiya-psihologiya-pedagogika/	Журнал «Общество: социология, психология, педагогика»
http://www.systempsychology.ru/	Журнал «Системная психология и социология»
http://studall.org/all-50035.html	«Соціологія майбутнього: науковий журнал з проблем соціології молоді та студентства»
http://www.nir.ru/socio/scipubl/socjour.htm	Социологический журнал
http://www.politdumka.kiev.ua/	Журнал «Політична думка»
http://politsocio.uapa.ru/ru-ru/issue/rating/	Журнал «Вопросы политологии и социологии»
http://commons.com.ua/	Журнал соціальної критики «Спільне»
http://www.vestnykeys.ru/	Журнал «Вестник экономики, права и социологии»
http://psychology.snauka.ru/	Научно-практический журнал «Психология, социология и педагогика»
http://spbume.ru/article/a-560.html	Журнал «Социология и право»

Закінчення табл.

Он-лайн бібліотеки	
http://soc.lib.ru/	Електронна бібліотека «Соціологія, Психологія, Управління» (підручники, першоджерела, статті з журналів)
http://www.soc.univ.kiev.ua/ru/library	Електронна бібліотека факультету соціології Київського національного ун-ту ім. Т. Шевченка
http://www.idss.org.ua/public.html	Електронна бібліотека Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи Національної академії наук України
http://socioline.ru/	Електронна бібліотека (підручники, монографії, по соціології)
http://www.isras.ru/Library.html	Бібліотека Інституту соціології Російської академії наук
http://www.sociology.kharkov.ua/	Соціологічний факультет Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна
http://ecsocman.hse.ru/	Російський освітній портал «Економіка. Соціологія. Менеджмент»
http://polbu.ru/society/ii/	Бібліотека «Полка букініста». Книги вітчизняних і зарубіжних авторів з соціології.
http://www.gumer.info/	Бібліотека Гумер – гуманітарні науки (підручники, першоджерела)
http://www.twirpx.com/	Електронна бібліотека TWIRPX. Велика колекція навчальних та методичних видань з усіх навчальних дисциплін
Банки даних соціологічних досліджень	
http://www.europeansocialsurvey.org	The European Social Survey (the ESS)
https://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/serije/	Social Science Data Archive. ADP
http://www.isras.ru/Databank.html	Банк социологических данных. Институт социологии РАН
http://sophist.hse.ru	Единый архив экономических и социологических данных НИУ ВШЭ
http://www.osaarchivum.org	Open Society Archivum

2.4. Неприпустимість плагіату в наукових роботах

Відповідно до статті 16, пункт 2/8 Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 року кожен вищий навчальний заклад

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

має побудувати систему забезпечення якості вищої освіти, яка передбачає «забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників ВНЗ і здобувачів вищої освіти». З метою реалізації зазначеного положення дипломні роботи, які подаються до захисту, ретельно перевіряються спеціально створеною комісією випускової кафедри.

На сьогодні існують наступні визначення поняття «плагіат»:

- вкрати ідею або слова іншої людини і видати їх за власні;
- використати результати роботи іншої людини без вказування джерела, звідки вони були взяті;
- повністю або частково вкрати мистецький, науковий або інший твір чи роботу та видати їх за власну;
- представити вже існуючу ідею або продукт як новий та оригінальний.

При використанні наукових джерел дуже часто студенти забувають про те, що текст іншого автора в оригінальному вигляді має подаватися в лапках, або ж його потрібно переповісти своїми словами (зробити парафраз). Слід відзначити той факт, що парафраз, зазвичай, коротший за оригінальний текст. При його створенні краще не підглядати в першоджерело.

За дослідженнями розробників Інтернет-ресурсу про плагіат «TurnItIn» існують такі його різновиди:

- автор видає виконану іншою людиною роботу за свою, не змінюючи її змісту. Такий вид «творчості» поширений у двох формах: по-перше, використання матеріалів з мережі Інтернет, а по-друге, звертання по допомогу до «консультаційних фірм», яким можна замовити написати роботу практично на будь-яку тему;
- автор копіює значну частину тексту (але не весь текст) з одного джерела, не вносячи в нього жодних змін;
- робиться спроба приховати плагіат шляхом копіювання з декількох різних джерел, текст яких не змінюється, але автор пише свої перехідні фрази між окремими частинами тексту;
- залишається основна сутність тексту джерела, але деякі формулювання змінюються на близькі за змістом.

Всі вищезазначені форми використання текстів інших авторів на сьогодні визнані плагіатом, а отже мають бути усунені з оригіналу наукової роботи студента, що подається на захист.

Перевірка дипломних робіт здобувачів вищої освіти (бакалаврів, магістрів) на наявність запозичень буде проводитися за допомогою комп'ютерної програми не менше, ніж за три тижні до дня захисту.

Результати перевірки будуть обов'язково відображені у відгуку наукового керівника дипломної роботи зі зазначенням відсотку оригінальності тексту й дати здійснення перевірки. У разі виявлення академічного плагіату у дипломних роботах до захисту, роботу буде направлена на доопрацювання; під час захисту (при розгляді екзаменаційною комісією), робота буде знята із захисту з наданням права повторної атестації у встановлений чинним законодавством термін.

На сьогоднішній день провідними дослідниками Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України рекомендований такий інструментарій для пошуку текстового плагіату і визначення рівня оригінальності робіт:

Програмне забезпечення	Он-лайн ресурси
Anti-Plagiarism	SeeSources
eTXT Антиплагіат	Plagiarism Detector
Advego Plagiatus	FindCopy (Miratools)
Double Content Finder	Grammarly
Плагіата HET	Docoloc
Praide Unique Content Analyser	Text.ru
Viper	Антиплагіат
DupeFree Pro	DupliChecker
Plagia і т. д.	PaperRater і т. ін.

Рекомендовані *показники оригінальності наукових робіт* наступні: понад 80 % – текст вважається оригінальним; від 60 до 80 % – оригінальність задовільна, слід пересвідчитись у наявності посилань на першоджерела для цитованих фрагментів; від 40 до 60 % матеріал може бути прийнятий до розгляду після доопрацювання та перевірки наявності посилань для цитованих фрагментів; менше 40 % – матеріал до розгляду не приймається.

У випадку незгоди з рішенням наукового керівника, що перевіряв дипломну роботу на оригінальність, автор має право у триденний термін з моменту виявлення плагіату подати письмову апеляційну заяву на ім'я декана факультету. Для розгляду апеляційних заяв студентів за розпорядженням декана створюється апеляційна комісія з повноваженнями на один навчальний рік з числа викладачів факультету у наступному складі: голова комісії, члени комісії, секретар (не більше 5 осіб).

РОЗДІЛ 3.

ПІДГОТОВКА, ПОРЯДОК ТА ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

3.1. Рецензування дипломної роботи

Закінчена дипломна робота подається на розгляд науковому керівникові, який перевіряє роботу на оригінальність за допомогою комп'ютерної програми та дає стислий відгук (див. Додаток Г), в якому оцінює якість виконання самої роботи, самостійність роботи студента і робить висновок щодо можливості допуску дипломної роботи до захисту в ДЕК.

У відгуку науковий керівник указує:

- відповідність змісту дипломної роботи цільовій установці;
- науковий рівень, повноту, якість і новизну теми, що розробляється;
- ступінь самостійності, ініціативи і творчості студента;
- уміння працювати з літературою і джерелами;
- уміння проводити розрахунки і аналізувати отримані результати, узагальнювати, робити наукові і практичні висновки;
- області використання дипломної роботи.

У висновку визначається рівень підготовки студента, ступінь відповідності його дипломної роботи кваліфікаційним вимогам спеціальності (напряму).

Позитивний відгук наукового керівника є підставою для її подання до захисту відповідно до затвердженого ректором університету розкладу засідань ДЕК із захисту дипломних робіт.

Рецензія – довільний аналіз та критична оцінка дипломної роботи. На кожную дипломну роботу надається одна рецензія. Вона містить заголовок дипломної роботи, коротке перерахування основних питань, позитивні і негативні враження, оцінку актуальності, практичної значимості.

Склад рецензентів затверджується деканом факультету за пропозицією завідувача випускаючої кафедри. У якості рецензентів можуть виступати професори і доценти вищих навчальних закладів

м. Миколаєва, зокрема, ЧНУ ім. П. Могили, якщо вони не працюють на випускаючій кафедрі; а також фахівці державних установ та соціологічних центрів міста.

Рецензія повинна містити об'єктивну оцінку дипломної роботи і відображати:

- актуальність теми, повноту і якість виконання роботи;
- наукову доцільність і новизну;
- дослідницькі навички автора, його вміння аналізувати, узагальнювати і робити висновки;
- переваги та недоліки дипломної роботи;
- якість оформлення дипломної роботи.

Рецензія повинна зазначити відповідність поставлених завдань і результатів дослідження, теоретичну і практичну значущість дипломної роботи і закінчуватися оцінкою роботи («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»), що рецензується (див. Додаток Д). Студент повинен ознайомитися з рецензією до захисту роботи на засіданні ДЕК для підготовки пояснень у зв'язку з можливими зауваженнями рецензента.

Зброшурований у твердій палітурці рукопис завершеної дипломної роботи, підписаної студентом та його науковим керівником, разом з письмовим відгуком керівника і рецензією подається на випускову кафедру. Рішення про допущення до захисту приймає завідувач випускової кафедри, утвердившись у наявності й відповідності оформлення як самої роботи, так і супроводжуючих її документів.

Якщо завідувач кафедри вважає за неможливе допустити роботу до захисту через її незадовільну якість, це питання обговорюється на засіданні кафедри за обов'язкової участі студента і його наукового керівника, оформлюється відповідно протокол засідання і подається на затвердження декану факультету і ректору вищого навчального закладу.

3.2. Порядок та процедура публічного захисту дипломної роботи

Захист дипломних робіт відбувається на відкритому засіданні державної екзаменаційної комісії, графік роботи якої затверджує ректор.

Відповідно до Положення про організацію навчального процесу в Чорноморському національному університеті ім. Петра Могили декан факультету подає до державної екзаменаційної комісії списки студентів, допущених до захисту дипломних робіт. Одночасно зі списками подаються:

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

- зведена відомість про виконання студентами навчального плану та про отримані ними оцінки з теоретичних дисциплін, курсових робіт, практик;

- наказ про допуск до захисту роботи;
- відгук керівника про роботу;
- рецензію на роботу;

Термін подання дипломної роботи до ДЕК – не пізніше ніж за 14 днів (два тижні) до захисту. Дипломна робота подається у вигляді спеціально підготовленого рукопису у твердій палітурці в одному примірнику.

Захист дипломних робіт проводиться на відкритих засіданнях Державної екзаменаційної комісії. До ДЕК випускник представляє наступні матеріали:

- ілюстративні матеріали (графіки, таблиці, плакати);
- диск з повним текстом роботи.
- Захист дипломних робіт проходить в наступному порядку:
- інформація завідувача кафедри про виконання випускником навчального плану;
- доповідь випускника тривалістю 6–10 хвилин;
- відповіді на запитання членів ДЕК й присутніх на захисті;
- відповіді випускника на зауваження рецензента і наукового керівника.

Доповідь студента структурно складається з трьох частин:

- вступ – 2–3 хвилини (короткий зміст вступу до роботи – обґрунтування вибору теми, мета, завдання, методика дослідження і тощо);
- інформація про виконану роботу – 3–4 хвилини (послідовно за розділами основної частини, – що автором самостійно здійснено, проаналізовано, розраховано тощо).
- повний виклад результатів дослідження, що складають предмет захисту – 3–4 хвилини (висновки, тобто зміст висновку роботи).

На графіки, таблиці, представлені до ДЕК, студент посилається в ході доповіді. Наочні посібники (мультимедійна презентація (Microsoft Power Point) або друковані матеріали у вигляді брошури) покликані ілюструвати, перш за все, основний зміст виступу, звільняючи доповідача від необхідності характеризувати статистичний матеріал словами. Кількість наочних посібників залежить як від теми роботи, так і від складності виготовлення.

Секретар ДЕК протоколює процедуру захисту, у ході якої студент стисло доповідає про зміст дипломного дослідження, повідомляє отримані результати, посилаючись на ілюстративні матеріали.

Під час захисту дипломної роботи члени ДЕК, присутні на захисті викладачі, спеціалісти можуть ставити студентові запитання щодо розглянутої проблеми. Відповіді студента мають бути конкретними, аргументованими і короткими. І запитання, і відповіді заносяться секретарем до протоколу засідання.

По завершенні доповіді студента голова ДЕК зачитує рецензію на дипломну роботу, і студент має можливість відповісти на всі зауваження рецензента, після чого оголошується відгук наукового керівника щодо успішності виконання дипломної роботи.

За результатами захисту дипломної роботи на закритому засіданні ДЕК приймається рішення щодо її оцінки, враховуючи відгук керівника і рецензента, змістовність доповіді; актуальність і теоретичний рівень роботи; наукова новизна та практична значущість висловлених рекомендацій; повноту відповідей студента на запитання, його вміння публічно аргументувати свою позицію. Позитивна оцінка дипломної роботи студента є підставою для присвоєння йому відповідної кваліфікації і видачі диплома державного зразка.

Завершується засідання ДЕК оформленням протоколу, в якому фіксуються оцінки за захист, запитання членів ДЕК і присутніх на захисті, особисті думки членів ДЕК, зазначається одержаний освітній рівень, а також назва державного документа про освіту (диплом), який видається випускникові вищого навчального закладу. Протокол підписується головою і членами ДЕК, що брали участь у засіданні.

По завершенні роботи ДЕК складається звіт, в якому відображаються: основні кількісні показники щодо рівня та якості успішності захистів, рівня застосування сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій в аналітичних дослідженнях і т. ін.

Студент, який отримав на захисті дипломної роботи незадовільну оцінку, має бути відрахований з університету, і в цьому випадку йому видається академічна довідка встановленого зразка. За ним залишається право бути повторно допущеним до захисту роботи протягом наступних трьох років. Повторно атестаційна робота виконується за наявності заяви студента про допуск до захисту, дозволу ректора і рішення випускової кафедри про затвердження теми, призначення наукового керівника.

На вимогу кафедри тему випускної роботи може бути змінено або в межах тієї ж теми матеріали роботи студент може суттєво оновити і доповнити.

Якщо захист роботи не відбувся з поважних причин, про що студент у ДЕК має подати відповідні документи, ректор університету може продовжити термін його навчання до наступного терміну роботи ДЕК із захисту робіт, але не більше, ніж на один рік.

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

3.3. Оцінювання дипломної роботи

Дипломна робота дозволяє виявити творчий та науковий потенціал студента, а також може бути сходиною для подальшої наукової роботи. У процесі її підготовки розвиваються навички самостійного вивчення й узагальнення наукової літератури з будь-якого вузького питання; виявляються нові й невирішені наукові проблеми.

Члени Державної екзаменаційної комісії повинні оцінювати дипломні роботи студентів-випускників за 100-бальною кредитно-трансфертною системою. Оцінювання роботи студентів здійснюється по кожному з критеріїв, підраховується сумарний бал, що і визначає їх оцінку, отриману за написання дипломної роботи.

Інтервальна шкала оцінок встановлює взаємозв'язки між рейтинговими показниками і шкалами оцінок. Розподіл балів оцінювання дипломних робіт наведено нижче:

№	Критерій оцінки	Бали
1	Обґрунтування актуальності, новизни обраної теми, глибина аргументації теоретичних положень і основних результатів, запропонованих до захисту	0–10
2	Структура роботи (відповідність теми, мети, завдань, об'єкта, предмета, розкриття проблеми, аргументованість висновків)	0–10
3	Уміння працювати з науковою літературою (повнота наукового огляду, грамотність цитування, вибір і обґрунтування методології дослідження)	0–10
4	Ступінь самостійності, оригінальність дослідження	0–10
5	Концептуальна цілісність дослідження, використання міждисциплінарних зв'язків	0–10
6	Наявність і ступінь розробленості емпіричної бази дослідження	0–10
7	Культура оформлення тексту (відповідність до вимог оформлення, стилістика викладу)	0–10
8	Техніка захисту (дотримання регламенту, уміння використовувати наочні приладдя)	0–10
9	Культура мови (манера спілкування, здатність зацікавити аудиторію, переконливість), ерудованість автора в галузі дослідження (володіння матеріалом, термінологією, знанням про сучасний стан проблеми), якість відповідей на питання (повнота, аргументованість, уміння реагувати на критику, готовність до дискусії)	0–10
10	Ділові й вольові якості студента (згідно характеристики наукового керівника)	0–10

Рівень компетентності	ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою
Високий (творчий)	A	90–100 (відмінно)	5 (відмінно)
Достатній (конструктивно-варіативний)	B	82–89 (дуже добре)	4 (добре)
	C	75–81 (добре)	
Середній (репродуктивний)	D	67–74 (задовільно)	3 (задовільно)
	E	60–66 (достатньо)	
Низький (репродуктивно-продуктивний)	FX	35–59 (незадовільно)	2 (незадовільно)
Дуже низький (некомпетентний)	F	1–34 (незадовільно)	

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА З ПИТАНЬ ПІДГОТОВКИ ТА ОФОРМЛЕННЯ ДИПОМНОЇ РОБОТИ

1. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.pu.if.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>. – Назва з екрана.
2. Інформація та документація. Бібліографічний опис скорочення слів в словосполучень українською мовою Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lib.pu.if.ua/files/DSTU_3582_2013%20Скорочення%20слів%20українською%20мовою.pdf – Назва з екрана.
3. Кваліфікаційна робота з соціології: методичні рекомендації до виконання бакалаврських, дипломних та магістерських кваліфікаційних робіт: методичні рекомендації / укл. : І. А. Мейжис, Л. А. Ляпіна, Л. В. Калашнікова, В. А. Шанц. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 52 с.
4. Крушельницька, О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / О. В. Крушельницька. – Київ : Кондор, 2006. – 206 с.
5. Методичні рекомендації для виконання та захисту дипломних робіт і магістерських дисертацій за спеціальностями 7.03010101, 8.03010101 – «Соціологія» / укл. : М. Л. Ларченко, А. О. Мігалуш. – Київ : НТУУ «КПІ», 2015. – 78 с.
6. Методичні рекомендації щодо виконання і захисту випускних кваліфікаційних робіт (бакалавра, магістра). – Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2016. – 37 с.
7. Патики Н. І. Методичні рекомендації щодо виконання та захисту дипломних робіт спеціаліста слухачами спеціальності 7.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування» / Н. І. Патики, Н. П. Шморгун. – Київ : ПК ДСЗУ, 2013. – 51 с.
8. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Романчиков. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
9. Соловйов С. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / С. М. Соловйов. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 176 с.
10. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень : підручник / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2007. – 317 с.

11. Туленков М. В. Методичні рекомендації щодо виконання і захисту магістерських робіт / М. В. Туленков, Н. М. Цимбалюк. – Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2013. – 42 с.
12. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В. М. Шейко, П. М. Кушнарєнко. – Київ : Знання-Прес, 2002. – 293 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Приклад оформлення титульного аркуша

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. ПЕТРА МОГИЛИ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

Зав. кафедри соціології
І. А. Мейжис

ДИПЛОМНА РОБОТА на здобуття кваліфікаційного рівня «бакалавр» («магістр»)

за темою: «Діяльність громадських об'єднань міста
та можливості їх впливу на громадську активність жителів»

Виконав(ла) студент(ка) __ курсу, групи __
напряму підготовки 054 «Соціологія»

Керівник: _____
(прізвище та ініціали,
вчене звання, науковий ступінь)

Рецензент: _____
(прізвище та ініціали,
вчене звання, науковий ступінь)

Миколаїв – 2017 рік

Додаток Б

Бланк завдання дипломної роботи

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. ПЕТРА МОГИЛИ

Факультет соціології

Кафедра соціології

Освітньо-кваліфікаційний рівень _____

Спеціальність _____
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри соціології

« ____ » _____ 20 ____ року

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ**

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема дипломної роботи _____

Науковий керівник дипломної роботи _____

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЧНУ ім. Петра Могили від « ____ » _____ 20 ____ р. № ____

2. Строк подання студентом дипломної роботи _____

3. Вихідні дані до дипломної роботи _____

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

5. Перелік графічного матеріалу _____

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

**Методичні вказівки до виконання дипломної
(бакалаврської та магістерської) роботи**

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми і призначення наукового керівника		
2	Отримання завдання на проведення наукового дослідження та підготовка календарного плану виконання роботи, затвердження його науковим керівником		
3	Збір та узагальнення зібраного матеріалу за темою роботи		
4	Підготовка першого (чорнового) варіанту роботи і подання його на прочитання науковим керівником		
5	Доопрацювання тексту роботи з врахуванням зауважень наукового керівника, збагачення роботи додатковими дослідженнями, що проводилися під час практики, і подання її на друге читання		
6	Подання роботи для реєстрації на кафедрі, рецензування та написання відгуку науковим керівником		
7	Підготовка до захисту роботи на засіданні ДЕК		

Студент(ка) _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник дипломної роботи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

**Приклад оформлення змісту дипломної роботи
бакалавра (магістра)**

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ	10
1.1. Сутність та форми прояву девіантної поведінки підлітків.....	10
1.2. Домінуючі детермінанти девіантної поведінки підлітків	21
1.3. Класифікація та загальна характеристика основних форм прояву підліткових девіацій у суспільстві	30
Висновки до першого розділу	41
РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ДЕСТРУКТИВНИХ ФОРМ ПРОЯВУ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	43
2.1. Підлітки у сучасній Україні: соціально-психологічний портрет.....	43
2.2. Характеристика специфічних для підліткового віку деструктивних форм прояву девіантної поведінки.....	52
2.3. Методика дослідження особливостей прояву девіантної поведінки підлітків та факторів, що її зумовлюють	61
Висновки до другого розділу.....	66
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ДЕТЕРМІНАНТ ПІДЛІТКОВОЇ НАРКОМАНІЇ	68
3.1. Діапазон деструктивних поведінкових девіацій: самооцінки підлітків.....	68
3.2. Наркоманія у підлітковому та молодіжному середовищі промислового регіону: соціологічний вимір.....	77
Висновки до третього розділу	81
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	92

Бланк оформлення відгуку наукового керівника

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. ПЕТРА МОГИЛИ

**ВІДГУК
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ**

студента _____

Тема дипломної роботи _____

Науковий керівник _____
(прізвище, ім'я, по батькові, вчене звання, науковий ступінь)

Обсяг роботи: _____ стор., _____ табл., _____ рис.

Характеристика теоретичної частини роботи _____

Характеристика аналітичної частини роботи _____

Характеристика рекомендацій та пропозицій _____

Недоліки роботи (в розрізі окремих розділів) _____

Оригінальність тексту роботи _____

Дата перевірки _____

Оцінка кваліфікаційної роботи _____

Науковий керівник роботи _____

(підпис) (ПБ)

Бланк оформлення рецензії

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. ПЕТРА МОГИЛИ

**РЕЦЕНЗІЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ**

студента _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

групи _____

Тема дипломної роботи _____

1. Загальна характеристика роботи, її актуальність _____

2. Відповідність змісту роботи розробленій темі _____

3. Ступінь розкриття теми _____

4. Дотримання стандартів оформлення роботи _____

5. Недоліки _____

6. Загальні висновки та оцінка дипломної роботи _____

Рецензент _____

(науковий ступінь, звання, посада)

(прізвище, ініціали)

Дата _____ Підпис _____

М.П.

Приклад оформлення анотації до дипломної роботи

АНОТАЦІЯ

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 17 рисунків, 11 таблиць, список джерел складає 81 найменування. Повний обсяг роботи – 115 сторінок (5 сторінок складає список використаних джерел та 39 сторінок займають додатки).

У вступі міститься виклад актуальності теми дипломної роботи, сформульовано мету, основні завдання, об'єкт та предмет дослідження.

Мета роботи полягає у дослідженні СНІДу як соціальної проблеми в умовах промислового регіону.

Об'єктом дослідження виступає соціальне явище ВІЛ/СНІД.

Предметом дослідження є соціальні передумови поширення ВІЛ/СНІДу в умовах промислового регіону.

У першому розділі висвітлено статистичні показники інфікування населення ВІЛ/СНІДом у світі та Україні; проаналізовано соціологічні підходи до вивчення ВІЛ/СНІДу; з'ясовано особливості формування громадської думки стосовно проблеми ВІЛ/СНІДу.

У другому розділі розглянута регіональна специфіка здійснення профілактичної роботи щодо попередження поширення ВІЛ/СНІДу; висвітлено шляхи і специфіка здійснення інвентивної діяльності соціальних служб та громадських організацій по попередженню інфікування ВІЛ/СНІД.

У третьому розділі визначений рівень поінформованості молоді про проблему ВІЛ/СНІДу; розроблено практичні рекомендації стосовно підвищення профілактики ВІЛ/СНІДу соціальними організаціями та установами м. Миколаєва.

У висновках підбиті підсумки дипломної дослідження, сформульовано низку положень, що мають теоретичне і практичне значення для подальшого вивчення проблеми поширення ВІЛ/СНІДу у промисловому регіоні.

Ключові слова: молодь, ВІЛ, СНІД, ВІЛ-інфікований, ВІЛ-позитивний, профілактика, превентивна й інвентивна профілактична робота, епідемія, рівень поінформованості.

Приклад оформлення списку умовних позначень і скорочень

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ І СКОРОЧЕНЬ

Абс. – абсолютний показник
Адм. – адміністративний
Анал. – аналітичний
ВОІВ – Всесвітня організація інтелектуальної власності
Демогр. – демографічний
Екон. – економічний
ЄС – Європейський союз
ЗАТ – Закрите акціонерне товариство
ЗМІ – засоби масової інформації
ЗМК – засоби масової комунікації
Ін. – інші
Ін-т – інститут
Інф. – інформаційний
КУ – Конституція України
Міжнар. – міжнародний
МОНУ або МОН України – Міністерство освіти і науки України
Навч. – навчальний
НАНУ або НАН України – Національна академія наук України
Наук. – науковий
НБУВ – Національний бібліотека України імені В. І. Вернадського
НТР – науково-технічний розвиток
Обл. – область
Р-н – район
САУ – Соціологічна Асоціація України
СНД – Союз Незалежних Держав
Соціол. – соціологічний
Сус-во – суспільство
Сусп. – суспільний
Теор. – теоретичний

**Мовні конструкції, які використовуються у наукових
працях для виконання функції зв'язку між реченнями**

Мовна функція	Лексичні засоби	
Причина та її наслідок, умова та наслідок	(і) тому, тому, що	
	оскільки	
	з чого звідки	виходить
	внаслідок	
	у результаті	
	на основі вище означеного, на підставі вказаного вище	
	у зв'язку з цим	
	згідно з цим	
	у цьому випадку	
	за таких умов	
	у такому випадку	
	(а) якщо (ж) ..., то ...	
	що	свідчить
		вказує
		говорить
		відповідає
		дає можливість
		дозволяє
		сприяє
		має значення
Часове співвідношення та порядок викладення	спочатку, насамперед, у першу чергу	
	першим наступним попереднім	кроком
	одночасно, у той же час,	
	поруч з цим, поряд з таким	
	попередньо, вище, раніше	
	ще раз, знову	
	потім, нижче, після цього	
	згодом, далі, пізніше	
	по-перше, по-друге і т. п.	
	зараз, нині, у цей (на цей) час, до цього часу	
	у минулі роки, останнім часом, останнього часу	

Продовження табл.

	на закінчення, зрештою, нарешті	
Зіставлення та протиставлення	але, втім, а проте, та, однак, зрештою	
	як ..., так і ...; так само, як і ...	
	не тільки, але і (й)	
	порівняно з; якщо ..., то ...	
	на відміну, навпаки, на противагу	
	аналогічно, таким чином, також	
	з одного боку, з іншого боку	
Доповнення або уточнення	у той час, як; разом з тим	
	також і, до того ж, при цьому, разом з тим	
	окрім більше	того
	понад	
Посилання на попередній або наступний	особливо, а надто	
	тим більше, що	
	у тому разі, у випадку, тобто, а саме	
	як було	сказано
		показано
		доведено
		відзначено
		отримано
		знайдено
		встановлено
		згадано
	виходячи з міркувань	
	як підкреслювалось, вказувалось вище	
	згідно з цим	
	відповідно до цього	
	відповідним чином	
	у зв'язку з цим	
	у зв'язку з вищевикладеним	
	цей, що розглядається, вищевказаний і т. п.	
	такий, подібний, аналогічний, відповідний, такого типу, такого виду, схожий на ...	
	багато з них, один з них, деякі з них	
	наступний, деякий, надалі, подальший, дальший, другий	
	більшість, більша частина	
	керуючись положенням	
Узагальнення, висновок	дослідженням встановлено	
	як наслідок	
	таким чином, отже	

**Методичні вказівки до виконання дипломної
(бакалаврської та магістерської) роботи**

Закінчення табл.

	у результаті, у кінцевому підсумку	
	звідси, з цього	витікає
		виходить
		стає зрозумілим
		очевидно
	це	дозволяє зробити висновок
		дозволяє дійти висновку
		зводиться до такого
		свідчить
		переконує
на закінчення, і нарешті		
Ілюстрація	наприклад; так, як приклад; для прикладу	
	прикладом може слугувати (бути)	
	такий же (наприклад)	
	у випадку, для випадку	
	про те може свідчити; що очевидно	
Введення нової інформації	розглянемо такі випадки	
	зупинимось детально на ...	
	основні переваги цього методу полягають ...	

**Декілька практичних рекомендацій щодо формування
списку використаних джерел**

1. Не можна вносити до списку літератури разом й автореферат, і дисертацію, і монографію (яка написана до захисту докторської) одного автора. Оскільки, вони практично ідентичні в ідейно-змістовому плані. За логікою, перевагу слід надавати дисертації, а не монографії.

2. Якщо існує ряд перевидань однієї книги, посилатися треба тільки на останнє з них (якщо предметом аналізу не є певна відмінність між виданнями). І, звичайно ж, посилатися треба тільки на одне видання, а не на кілька різних років виходу; не можна посилатись і на паперовий, і на інтернет-варіант. Це вважається одним джерелом.

3. Дуже небажано посилатися на навчальні посібники й підручники. По-перше, це не наукові видання. По-друге, у навчальній літературі майже завжди викладено інформацію, яка вже є в науковій літературі. Власне, підручники та посібники й пишуться на основі апробації наукових результатів, оприлюднених свого часу. Тому бажано посилатися саме на такі наукові джерела. По-третє, навчальна література адаптована для певного вікового й освітнього рівня, а тому інформація в ній може бути не настільки точною й повною, як цього вимагає науковий формат.

4. Не бажано посилатися на «Вікіпедію». По-перше, чи не 90 % статей у «Вікіпедії» – це скопійовані з різноманітних джерел й укладені згідно з довідниковим жанром тексти. Отже, посилаючись на цей інтернет-ресурс, ви апріорі порушуєте чийсь авторські права (тим більше, що в цій віртуальній енциклопедії авторства статей немає). По-друге, вікі-статті ніхто офіційно не рецензує й не редагує, тому є величезна ймовірність недостатніх, хибних даних чи фактологічних помилок.

5. Категорично не можна посилатися на різноманітні інтернет-сайти, створені на допомогу студентам чи учням, або ж на яких розміщуються тексти рефератів, курсових, дипломів, шпаргалок тощо сумнівної якості. Це сайти на кшталт «студопедій», «бестрефератів», «дипломforeверів», «заказ-курсовиків», «діплостарів» і т. п. Фактично всі ці ресурси – це плагіат з навчальної літератури: або прямий, або після певного рерайту.

6. При звертанні до законодавчо-правових документів України не треба посилатися на «Відомості Верховної Ради України», а тільки на відповідну сторінку офіційного веб-порталу ВР.

7. За наявності й паперового, й електронного джерела, при формуванні списку літератури надавайте перевагу останньому.

Методичні вказівки до виконання дипломної (бакалаврської та магістерської) роботи

8. Уникайте, по можливості, давньої літератури. Якщо у вас є вибір між ідейно й тематично подібними книгами кількох різних авторів, виданих у різні роки, обирайте для опрацювання й унесення до списку останню. Ідеальний варіант – список теоретико-методологічної літератури в хронологічних межах 5–7 років (за винятком літератури, яка є об'єктом дослідження: наприклад, в історичних науках).

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

**Мейжис І. А., Ляпіна Л. А.,
Калашнікова Л. В., Іванова І. Ф.**

Дипломна робота з соціології

Методичні вказівки до виконання дипломної
(бакалаврської та магістерської) роботи

Методична серія
Випуск 252

Редактор, технічний редактор, комп'ютерна верстка *Л. Бернацька*.
Друк *С. Волинець*. Фальцювально-палітурні роботи *О. Кутова*.

Підп. до друку 14.12.2017.
Формат 60х84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 3,72. Обл.-вид. арк. 2,68.
Тираж 10 пр. Зам. № 5403.

54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3460 від 10.04.2009.